1. Ажнюк Б. Уроки двомовності: Ірландія // Державність української мови і мовний досвід світу (Матеріали Міжнародної конференції). – К., 2000. – С. 16–26.
2. Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва : день сьогоднішній та прийдешній. – К. : КМ Академія, 2001. – 95 с.
3. Москаленко Л. Українці й українська мова на Кубані // Дивослово. – 2008. – №2. – С. 47–54.
4. Ткаченко О. Мова і національна ментальність: Спроба сучасного синтезу / О.Б. Ткаченко. – К.: Грамота, 2006. – 240 с.
5. Doyle Aidan; Edmund Gussmann. An Ghaeilge, Podręcznik Języka Irlandzkiego. Режим доступу : ISBN 83-7363-275-1.

The article is an attempt to analyze the present state of functioning of Ukrainian as the state language in the light of the comparison of the conditions of existence as the Irish and Scots, the language policy of the French-speaking Canadian province of Quebec. The main role of language in the formation and development of national culture and nation as such.

Key words: *Ukrainian language, the official language, national identity, Irish, Scottish language.*

УДК 811.161.2'37(477.84) ***Ганна Бучко, Дмитро Бучко (Тернопіль)***

ПОХОДЖЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРІЗВИЩ с. ПЕРЕГІНСЬК

У статті аналізуються протопрізвища селища Перегінськ Івано-Франківської області за історичними джерелами трьох часових зрізів: кінець XVII ст., кінець XVIII ст., перша половина XIX ст. Визначаємо їх лексичну базу (імена, прізвиська, назви осіб за заняттям, місцем походження чи проживання і под.) та словотвірну структуру. Відзначаємо, що протягом зазначеного періоду у доборі етимонів та у словотвірній структурі аналізованих антропонімів відбулися значні зміни, які, з одного боку, характеризують нестабільний характер спадкових іменувань у XVII-XVIII ст., з іншого – виявляють процеси, що сприяли остаточному формуванню та стабілізації сучасних прізвищ.

Постановка проблеми. Поштовхом до аналізу антропонімів одного населеного пункту стала стаття А. Залеського «Спостереження над українськими прізвищами XVII в. (на матеріалі інвентаря с. Перегінське)". Відзначаючи, що XVI, а особливо XVII ст. – це "період виникнення і найбурхливішої еволюції майбутніх родових прізвищ", і маючи в розпорядженні антропонімний матеріал, що міститься в інвентарі с. Перегінське за 1690-1691 рр., автор статті аналізує "українські родові прізвища … з їх лексико-семантичного боку і з уваги на словотворчу будову" [4, 134].

Стаття А. Залеського опублікована в 1964 р., коли сучасна українська антропоніміка робила свої перші кроки. У статті проаналізовано понад 100 антропонімів, які разом з особовими іменами створювали дволексемну формулу іменування. Кваліфікуючи ці антропоніми як родові назви або прізвища, автор виділяє їх основні словотвірні типи та подає аналіз лексичної бази.

Виклад основного матеріалу. Маючи в розпорядженні антропонімний матеріал с. Перегінське, почерпнутий з Йосифінської (1785-1788) та Францисканської (1819-1820) метрик (далі ЙМ і ФМ) – рукописних документів, що фіксують офіційну на той час систему ідентифікації особи в Галичині, робимо спробу порівняти антропонімію одного села за час понад 100 років з метою: 1) виявлення змін, що відбулися в антропоніміконі села протягом століття та 2) встановлення факторів, що сприяли стабілізації сучасних прізвищ.

Дослідження української історичної антропонімії переконливо доводять, що іменування, які разом з особовими іменами вживалися протягом довгого часу для ідентифікації особи, мали нестабільний характер і тільки на початку XIX ст. в результаті урядових заходів були закріплені за громадянами як обов'язкові стабільні знаки – прізвища. Ми пропонуємо використовувати для таких іменувань термін "протопрізвище" [2, 157] (пор. у М. Худаша – прізвищева назва).

Уже хрестоматійними в українській назвознавчій науці стали слова Ю. Редька про те, що при потребі розрізнення людей з однаковими іменами і створення прізвищ «першою базою для цього стали саме імена – переважно батька, матері, діда» [6, 9]. Крім того, лексичною базою протопрізвищ, а значить і прізвищ виступають найрізноманітніші прізвиська (сімейно-родові, що передавалися у спадок, та індивідуальні), і деякі означення особи, які вказували на заняття, місце походження чи проживання, соціальний стан і т.п. А ті процеси, які відбувалися при переході імен, прізвиськ, апелятивів із значенням особи з першого носія на наступного з подальшим закріпленням їх у функції спадкових іменувань, визначають способи творення прізвищ.

Висвітлення проблеми походження, формування та стабілізації прізвищ передбачає характеристику їх етимонів та словотвірної структури, а також виявлення тих змін, які відбувалися з цими іменуваннями до стабілізації антропонімійної системи.

Лексична база (етимони) протопрізвищ в Інвентарі, ЙМ і ФМ характеризується такими показниками:

Таблиця 1

Етимон протопрізвища	Інвентар (1690-1691)	ЙМ (1785-1788)	ФМ (1819-1820)
Хрещене ім'я	42,7%	43,3%	42,5%
Прізвисько	33%	31,5%	29,1%
Апел. характ. особи	22,3%	17,3%	20,9%
Не прозорий	3%	7,9%	7,5%
Разом	100%	100%	100%

Як бачимо з таблиці, відносна кількість відіменних протопрізвищ у Перегінську на трьох часових зрізах приблизно однакова. Лексичною базою цих іменувань виступають в основному імена православного календаря, адаптовані українською мовою, при цьому як повні, так і їх структурні варіанти. Приклади з Інвентаря: *Antonik, Hawrylak, Droniewicz, Ilkowicz, Kuzmicz, Fedoryszyn, Chymczyc*; з ЙМ і ФМ: *Daniłko, Lesiuk, Markow, Romanko, Jakimczuk.*

Відіменні прізвища, що побутували у Перегінську в кінці XVII ст. (за Інвентарем) та на рубежі XVIII-XIX ст. (за ЙМ і ФМ) утворені переважно від різних імен. Спільними іменами, які засвідчені як етимони протопрізвищ в усіх трьох документах, були: *Гліб, Дроць(о) (< Андрон), Ілько, Левко, Марко, Олекса, Петро, Пронь і Проць* (*< Прокіп), Савка, Федір, Яць* (*< Яків)*, при цьому часто вони творять протопрізвища різної структури, напр., в Інвентарі: *Drociow, Lesiewicz, Proniewicz*; у ЙМ і ФМ: *Drociuk, Lesiak* і *Lesiuk, Proniow*. Усе це свідчить про їх "живомовний характер", про те, що одні і другі були іменуваннями осіб у першому поколінні.

Більшість відіменних протопрізвищ як в Інвентарі, так і в Метриках, утворено від традиційних для українського антропонімікону імен і не викликають якихось сумнівів щодо кваліфікації етимонів саме як особові імена. Детальніше зупинимося тільки на аналізі тих протопрізвищ, які фіксують у своїх основах незвичні, локальні варіанти імен або ж неоднозначні щодо етимології лексеми. Не виключаючи «відапелятивної» семантизації етимонів протопрізвищ *Kornutycz* та *Kocanow*, яку подає у своїй статті А. Залеський (перше пов'язує з польським kornut "rogal (mąż zdradzany przez żonę)" або укр. "корнута (вівця з розлогими рогами)" [4, 136], друге – "можливо, від куцан, див Грінченко: куцан = куцак "чорт" [4, 141]), віддаємо перевагу відіменному походженню лексичної бази цих іменувань: *Kornutycz* – від *Корнута* – варіант імені *Корнелій, Корнило або Корній,* оформлений характерним для давньоукраїнської

антропонімії суфіксом **-ут-а** [5, 86] або ж від застарілого імені *Корнут* [ВІЛ: 259]; *Kocanow* – від антропоніма *Коцан,* твірну основу якого можна виводити з «українського гіпокористичного імені *Коць, Коцьо*, співвідносних з повними іменами *Костянтин, Конон, Микола…*» [Чуч.: 296]. Прізвища *Hustey, Chromey* (у статті А. Залеського відповідно – від густий і хромий), – вважаємо, утворені від варіантів імен *Августа* або *Августин* (пор. *Густа*, *Густик* [ВІЛ, 35]) та *Охрім* (пор. *Хром, Хромей, Хромій* [Тр., 277]). Етимоном протопрізвища *Rymik* вважаємо чоловіче християнське ім'я *Римма*, пор. інші протопрізвища на Бойківщині: *Rym* і *Rymow* (А. Залеський зауважує, що "Римик, мабуть, син римаря" [4, 138]). Можна погодитись з А. Залеським, що протопрізвище *Karandycz* має відапелятивне походження (діал. карандич – це "воркотун, боркотун [4, 137], пор. ще карандич – риба "морський півень" [ЕС II, 386], якби не наявність у сусідніх селах іменувань *Karan* і *Karanda*, які легко співвідносяться з іменем *Каранъ* [Мор., 97], точніше, з його варіантом із суфіксом **-да**, що досить активно використовувався в українській антропонімії (пор. Гринда).

Неоднозначними є і етимони перегінських протопрізвищ з ЙМ і ФМ *Bendak* і *Kulik,* які легко можна пояснити загальнонародними або діалектними апелятивами української мови (пор. бенда «осока» [Он. I, 48], куль «вимолочений сніп» і ін. або кулик [Гр. II, 32] і в той же час можуть бути пояснені як особові імена. Так, П. Чучка прізвище Бендак, яке побутує і на Закарпатті, виводить «з пол. п-ща, що від імені Będa (< Będziemir, Będzierad…= Будимир, Будирад) або "від катол. імені Benda, що з лат. Benedictus" і менш імовірним вважає відапелятивне походження цього антропоніма [Чуч., 56]. А етимоном протопрізвища *Kulik* міг послужити варіант імені *Микула* = *Микола.* Затемнений на перший погляд етимон антропоніма *Luklan* розкривається при зіставленні його з записами з ЙМ: *Lukuian – Lukwian – Lukian*.

Друга група слів, крім хрещених імен, від яких активно утворювались протопрізвища – це найрізноманітніші прізвиська, переважно індивідуальні, що характеризували свого носія за якимись його зовнішніми ознаками чи внутрішніми рисами і черпалися з усіх шарів лексики. Очевидно, що важко визначити, які мотиви послужили для вибору тієї чи тієї лексеми для прізвиськової номінації денотата. Можна лише стверджувати, що "відпрізвиськові" протопрізвища жителів Перегінська утворені як від загальновживаних, так і діалектних лексем, що є назвами тваринного, рідше – рослинного світу, назвами предметів, анатомічними назвами тощо, тобто іменуваннями, які М. Худаш у своїй класифікації прізвищевих назв включає до власнеантропонімних [7, 145-157].

Частина таких протопрізвищ є в усіх аналізованих документах, частина фіксується то в одному, то в іншому джерелі: *Hadynczyc, Kobelik, Kurey/ Kuriy, Pauk, Perepiłka, Swerdan* (свердан "цвіркун" [Он. II, 200], *Soroka, Capiszyn; Hruszka, Dubey, Łypay, Rypey, Saładycz* (салада – від угорського слов'янізму *szalad* "покільчене зерно", "пивний солод" [Чуч., 500], *Sołomczak; Dudka, Hłynka, Hlinianik, Koreń, Łoyko, Mosorycz* (мосір "бочка, видовбана з колоди" [Он. II, 453], *Putera* (путера "діжка, в яку зливають овече молоко на бринзу" [Он. II, 162]; *Hołowczak, Kopytey, Puzycz, Chwostyk, Chreptycz; Rydwan.*

Значно менше протопрізвищ фіксують у своїх основах атрибутивні лексеми з особовим значенням, які М. Худаш виділяє як апелятивно-антропонімні назви: *Bihun* (бігун "той, що швидко бігає, скороход…" [Гр. I 61], *Drymluch, Liwakow, Gawadziak* (пор. гаваза "неохайна людина" [ЕС I, 446]); *Łapkowicz* (лексичну базу антропоніма *Łapko* А. Залеський пояснює за Словником Желехівського як "негідник, падлюка, голодранець, босяк [4, 135]), *Paliwoda* (паливода "шибеник, урвиголова" [Гр. III, 89], *Chałus* (халус "ласун, ненажера" [Он. II, 336]), *Sorochman* (пор. сирохман "круглий сирота; самітня людина; бідняк" [Он. II, 215]).

Можливо, етимони окремих протопрізвищ ввійшли в антропонімікон Перегінська не як звичайні прізвиська, а як апелятивні характеристики особи, зокрема, такі іменування як *Bihun*, *Łapkowicz, Sorochman* могли вказувати на соціальний стан носія.

Деякі «відпрізвиськові» протопрізвища беруть свій початок ще з давніх слов'янських автохтонних імен (відкомпозитних або відапелятивних), які функціонували в Україні як особові імена чи імена-прізвиська до XVII ст.: *Roszkowicz* (< Рошко < Рошъ < Ростислав [3, 89]), *Loyko* (< Loy [3, 19], *Fozdiuk* = Hwozdiuk (< Гвоздь [3, 132], *Kraiło* (< Краиславъ [Мор., 104]). Слов'янськими автохтонними іменами або іменами-прізвиськами могли бути і назви, що виступають лексичною базою деяких пояснених вище протопрізвищ (пор. Дубъ, Куликъ, Сорока, Цапъ [3, 128; 126; 124]; Груша, Косъ, Паукъ [Мор., 66; 103; 148].

Третя група протопрізвищ, яку більш-менш рівномірно подають усі три документи – це апелятивні означення особи та їх патронімні або посесивні деривати. Найчастіше ці іменування утворено від назв професій, які були необхідні у кожному селі: *Kowal, Kusznierz, Mielnik, Mularz* . Ці протопрізвища є і в Інвентарі і у метриках. У кінці XVII ст. у Перегінську були ще *Bednarz, Wataman, Diakoniy, Diaczkowicz, Pisarow, Piwowar, Popowicz, Rybak*, а на рубежі XVIII-XIX ст. – *Deputat* (депутат "1) депутат, 2) власник полонини" [Гр. I, 368], *Winnikow, Krawiec, Marszałko* (пор. маршалок "другий староста на веселлі" [Он. I, 431], *Slusarczuk, Stawniczy*.

Відапелятивні назви іншого “семантичного спрямування”– нечисленні. Вони вказують на етнічну належність, соціальний стан і под.: *Boyko, Wołoszczuk, Moskalczuk, Ukrainiec; Szlachtycz, Wyhrsta* (Вирста – від місц. апелятива вирста «вихрест» [Чуч., 117].

На рубежі XVIII-XIX ст. у Перегінську появляються відойконімні протопрізвища: *Misiunski, Jasinski* (пор. назви сусідніх сіл Мізунь і Ясень).

Аналіз лексичної бази протопрізвищ, які функціонували у Перегінську в XVII ст. і через сто років показав, що засоби (тобто певні групи лексики) для творення цих іменувань у кількісному відношенні були досить стабільними (див. наведену вище табл. 1). Натомість якісні показники, тобто використання конкретних лексем для творення протопрізвищ, такої стабільності не виявили, що є характерним явищем для часу формування спадкових іменувань і становлення прізвищ.

Ще яскравіше процеси, що супроводять творення протопрізвищ і сприяють формуванню та стабілізації прізвищ, виявляємо при аналізі словотвірної структури цих іменувань, зокрема при порівнянні кількісного і якісного складу протопрізвищ різних способів творення у “різночасових” документах.

А. Залеський “усі родові назви, що виступають у досліджуваному інвентарі” за способом словотворення зводить до трьох основних груп: 1) назви, утворені морфологічним способом (це антропоніми, оформлені патронімним суфіксами **-ович/-евич**, **-ич**, а також суфіксами **-ик, -ук, -ей, -ій**); 2) назви, утворені морфолого-синтаксичним способом, який «представлений в досліджуваному інвентарі виключно субстантивацією присвійних прикметників»; 3) назви, утворені семантичним способом, завдяки якому «вже існуючі в мові готові лексичні утворення, які шляхом семантичного словотворення, тобто переосмислення загальних назв найрізноманітнішого значення, перетворюються у власні особові назви» [4, 135; 141; 144].

Цих принципів дотримувалися й інші дослідники української історичної антропонімії. Проте, враховуючи повну субстантивацію українських прізвищ на **-ів (<ов), -ин**, ці словотвірні моделі по відношенню до сучасного матеріалу прийнято кваліфікувати як моделі морфологічного способу творення.

Оскільки вихідною точкою у нашому дослідженні стали антропоніми Перегінського інвентаря, пояснені А. Залеським, то протопрізвища Перегінська, почерпнуті з ЙМ і ФМ, аналізуємо за тими ж принципами.

Три чверті протопрізвищ, внесених у Інвентар, оформлені прізвищевими суфіксами, при цьому субстантивні деривати становлять 46% від

усіх іменувань, посесивні – 29%. «Одним з найпродуктивніших суфіксів для творення чоловічих особових назв у Перегінському інвентарі виступає патронімічний суфікс **-ович** і його м'яка різновидність **-евич**» [4, 135]. В Інвентарі ці назви становлять 22%. Через 100 років відносна кількість протопрізвищ на **-ович/-евич** різко зменшується (7% у ЙМ і 6% у ФМ). Із 23 антропонімів на **-ович/-евич** із Перегінського інвентаря через 100 років у незміненому вигляді збереглося тільки 4: *Ilkowicz, Markowicz, Semkowicz, Proniewicz*. Частина іменувань не залишила по собі ніяких слідів. А понад 10 протопрізвищ «трансформувалися» в інші морфологічні структури. Зразки таких перетворень (включаючи і сьогоднішній стан) подаємо у таблиці 2.

Таблиця 2

Інвентар (1690-1691)	ЙМ (1785-1788)	ФМ (1818-1820)	1985 р.
Łapkowicz	Łapko Łapkowniak	 Łapkowniak	Лапко Лапківняк
Lesiewicz	Lesiak	Lesiak Lesiuk	 Лесюк
Markowicz	Markowicz Markow	Markowicz Marko	Марків Марко
Proniewicz	Proniewicz Proniow	 Proniewicz	Пронь
Semkowicz	Semkowicz Semko	Semkowicz Semko	Семкович
Capowicz	Capiszyn	–	Цап
Swerdanowicz	Swerdan	Swerdan	Свердан

Наведені у таблиці приклади свідчать, що суфікс **-ович/-евич** у XVII ст. був ще живим патронімним формантом, який згодом міг зберігатись або ж поступався місцем іншим суфіксам чи відпадав.

Протопрізвища на **-ич,** що фіксуються в Інвентарі, збереглися і через 100 років: *Karandycz, Kropiwicz, Kuzmicz, Chreptycz*, і лише *Mosorycz* у ЙМ і ФМ виступає як *Moszora*.

Найпродуктивніша модель прізвищ морфологічного способу творення на Бойківщині – прізвища на **-ак/-як** – в Перегінському інвентарі репрезентується лише трьома назвами: *Hawrylak, Hołowczak, Soroczak*. Протопрізвища *Narożniak* і *Bliszczak*, які А. Залеський наводить у групі іменувань з суфіксом **-ак,** вважаємо семантичними дериватами (*Bliszczak* < блищак "світляк" [Гр. I, 75]. Відзначаючи порівняно незначну продуктивність іменувань на **-ак/-як**, автор дослідження Інвентаря

зауважує, що більшість цих назв має чітко виражений патронімічний характер [4, 139]. На кінець XVIII ст. кількість протопрізвищ на **-ак/-як** у Перегінську різко зростає: у ЙМ – 14 назв; у ФМ – 13. Утворені вони і від чоловічих імен, і від прізвиськ: *Lesiak, Prociak, Fedoryniak, Sołomczak* і ін. Лексичною базою протопрізвищ *Andriszak* і *Łapkowniak* стали відповідно андронім *Андриха* та жіночий патронім *Лапківна* (пор. іменування в Інвентарі – *Łapkowicz*, у ЙМ – *Łapko*).

Дві назви на **-ук** з Перегінського інвентаря сам автор статті не вважає патронімним утвореннями [4, 140]. Очевидно, протопрізвища з суфіксом **-ук/-юк** в патронімічній функції появились на Перегінщині у XVIII ст. і далі кількість їх збільшується (можливо, під впливом актуалізації цієї моделі на сусідній Гуцульщині). У ЙМ і ФМ маємо відповідно 8 та 14 протопрізвищ з цим формантом. Утворені вони переважно від хрещених імен: *Handziuk/ Hanciuk, Drociuk, Kostiuk, Łesiuk, Sawczuk, Semaniuk, Jakimczuk.*

Про неусталеність прізвищевої системи у XVIII ст. свідчать і приклади "змішування" іменувань з суфіксами **-ак/-як** та **-ук/-юк**: у ЙМ – *Patriyczak*, у ФМ – *Patriyczuk*. Проторізвища *Kowalczuk* і *Moskalczuk* можна кваліфікувати як патроніми від антропонімів *Коваль* і *Москаль*, але не можна виключати і їх семантичної деривації від апелятивів ковальчук «підмайстер коваля; син коваля» та москальчук «син москаля». Так чи інакше, патронімічність у цих назвах безсумнівна.

В усіх трьох документах маємо декілька протопрізвищ на **-ей, -ій**, в яких ці форманти найімовірніше виражають патронімічність: *Dubey, Kopytey, Rypey; Diakunij, Kuleniy, Petryniy, Fedoriy* (пор. протопрізвища з інших сіл Бойківщини, що мають ту ж лексичну базу, але іншу морфологічну структуру: *Dubicz, Kopytczak, Rypiak,; Diakun, Kułynycz, Petryna, Fedoryszyniec.*

Найпоказовішими для характеристики словотвірних процесів, що сприяли становленню та стабілізації прізвищ, є протопрізвища на **-ів** та **-ин**.

У Перегінському інвентарі протопрізвищ у формі посесивних прикметників на **ів (-ow)** та **-ин (-yn, -in**) становлять 30% (відповідно 17% на **-ow** та 13% на **-yn/-in)** від усіх іменувань. Протопрізвища на **-ow** походять переважно від хрещених імен та апелятивних означень особи (відповідно 10 і 5 назв): *Wasylow, Hauryłow, Hlibkow, Dynisow, Drociow, Protaskow; Kupciow, Mielnikow, Pisarow, Popow* і ін. Протопрізвища на **-yn** – це в основному назви на **-yszyn**, утворені від андронімів на **-иха**, які були і до певної міри залишаються способом іменування заміжньої жінки на сході Бойківщини. Віданропімними вважаємо і протопрізвища *Kobylanczyn* і *Serhiyczyn* (від *Кобилянка* і *Сергійка*), які А. Залеський

кваліфікує як «патронімічні за походженням» [4, 144]. Підставою для такого нашого трактування є відомі в українській ономастиці андроніми з суфіксами **-к-а** та **-янк-а** [8, 159-160]. Через 100 років після складання Інвентаря у Перегінську маємо лише 7 (у ЙМ) і 5 (у ФМ) протопрізвищ на **-ow** та 10 (у ЙМ) і 3 (у ФМ) протопрізвищ на **-yn/-in,** при цьому перші утворено від чоловічих хрещених імен, другі – від андронімів. Отже, протягом XVIII ст. відбулося різке зменшення посесивних моделей, зокрема іменувань на **-ow**, при цьому етимони цих назв з Інвентаря не знайшли свого продовження в інших словотвірних моделях протопрізвищ. Це дуже показово свідчить про "живомовний характер" посесивних іменувань, що до речі має місце в українській неофіційній антропонімії до сьогодні.

Порівняльний аналіз кількісних та відносних показників посесивної моделі на **-ів** навіть у рамках одного села ще раз переконливо довів зроблений ще 30 років тому висновок на матеріалі історичної та нової антропонімії Бойківщини про один з найважливіших факторів становлення українських прізвищ – т.зв. «депатронімізацію» протопрізвищ, тобто усунення з офіційної системи тих моделей, які збігаються з живими розмовними іменуваннями [1, 19].

Ще одна словотвірна модель прізвищевих назв – семантичні деривати – виявляє прямо протилежні кількісні показники по відношенню до посесивних моделей: в Інвентарі таких іменувань 26, У ЙМ – 18, у ФМ – 61. Відіменних протопрізвищ цієї моделі в Інвентарі нема, у метриках відіменні протопрізвища семантичного способу деривації репрезентуються переважно суфіксальними або усічено-суфіксальними варіантами чоловічих християнських імен: *Daniło* і *Daniłko*, *Łewko, Pańko, Semko, Fedorko* і ін..

Протопрізвища семантичного способу творення, які виступають в Інвентарі, це апелятивні характеристики особи та прізвиська. Майже половина з них у незміненому вигляді фіксуються у ЙМ та ФМ. Якщо в кінці XVII ст. вони могли бути іменуваннями першого носія, то надалі, імовірно, уже стали спадковими назвами. Хоча такі протопрізвища як *Kowal, Mielnik, Mularz* могли щоразу називати особу за її реальним заняттям. Збільшення кількості семантичних дериватів у класі спадкових іменувань Перегінська – не випадкове явище. Це локальний прояв загального принципу становлення українських прізвищ: назви, не оформлені традиційними патронімним або (і це суттєвіше) посесивними суфіксами краще виражали стабільність спадкового іменування.

Підсумок аналізу словотвірної структури протопрізвищ с. Перегінське протягом 120 років наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Словотвірна модель	Інвентар	ЙМ	ФМ
Суфіксальні субстантивні деривати	47 (45,7%)	62 (48,8%)	65 (48,5%)
Посесивні деривати	30 (29,1%)	17 (13,4%)	8 (6%)
Семантичні деривати	26 (25,2%)	48 (37,8%)	61 (45,5%)
Разом	103 (100%)	127 (100%)	134 (100%)

Кількісні показники, які ми наводимо у цій статті, можуть допускати певні похибки. Причина цього – як досить часте явище неоднозначності у трактуванні семантики етимонів протопрізвищ, на що зверталось увагу вище, так і у визначенні їх словотвірної структури. Важко однозначно визначити місце у семантично-словотвірній схемі таких протопрізвищ як *Bendak, Bliszczak, Haydeyczuk, Kułyk, Łapkowicz, Pleskaczenicz, Smolak, Chudiak* і деяких інших, оскільки лексична база кожного з цих іменувань має по декілька значень, причому особових і неособових. Наприклад, етимоном протопрізвища *Haydeyczuk* можна вважати відапелятивну назву *Гайдей* (гайдей «у гуцулів: пастух рогатої худоби» [Гр. І, 265]) або ж патронім з суфіксом **-ей**, утворений від прізвиська *Гайда* (гайда «1. гульвіса, 2. флейта» [Гр. І, 265]); гайда «сопілка» [Он. І, 157]). Антропонім *Smolak* у Словнику П. Чучки має шість етимологій [Чуч., 525]. Іменування *Chudiak* могло утворитись: 1) за допомогою суфікса **-ак** від імені *Худь(о*), яке, в свою чергу можна вважати усіченим дериватом застарілого канонічного імені Худіон [ВІЛ, 261] або відкомпозитним дериватом слов'янського автохтонного імені Худислав [Грк., 205]; 2) семантичним способом від прізвиська *Худяк* (худяк розм. «квола виснажена тварина; дуже худа людина [СУМ XI, 171]; пор. ще слов'янське автохтонне відапелятивне ім'я *Худякъ* [Мор., 203].

Висновки. Підсумовуючи викладене, відзначаємо, що порівняльний семантично-структурний аналіз протопрізвищ навіть одного населеного пункту на кількох часових зрізах дає можливість не тільки відслідкувати лексичну базу та словотвірну структуру цих іменувань на різних етапах їх розвитку, але й виявити фактори, що сприяли становленню сучасних прізвищ.

1**.** Бучко А.Е. Фамилии Бойковщины в период их становления и в наши дни. Автор. диссер. … канд. филол. наук. – Ужгород, 1986. – 20 с.

2. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. Словник української ономастичної термінології. – Харків: Ранок-НТ, 2012. – 255 с.

3. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові імена в побуті українців XIV-XVII ст. – К. : Наукова думка, 1988. – 170 с.

4. Залеський А.М. Спостереження над українськими прізвищами XVII ст. (на матеріалі інвентаря с. Перегінське) // Дослідження і матеріали з української мови. – К. : Наукова думка, 1964. – Т.6. – С. 133–145.

5. Керста Р.Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. – К.: Наукова думка, 1984 – 152 с.

6. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища – К. : Наук. думка, 1966. – 216 с.

7. Худаш М.Л. До питання класифікації прізвищевих назв 14–18 ст. // З історії української лексикології. –К. : Наукова думка, 1980. – С. 96–160.

8. Чучка П.П. Украинские андронимы на славянском фоне // Перспективы развития славянской ономастики. – Москва: Наука, 1980.– С. 157–162.

Прийняті скорочення

ВІЛ: Скрипник Л.Г. Дзятківська Н.П. Власні імена людей. Словник-довідник. – К., 1996.

Гр.: Словар української мови. Упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко. – К., 1907 – 1909. Т. I – IV.

Грк.: Грковић Милица. Речник личних имена код Срба. – Београд: Вук Караγић, 1977. – 324 с.

ЕС: Етимологічний словник української мови. Т. I-V. – Київ, 1982–2006.

ЙМ: Йосифінська метрика (1785 – 1788), рукопис, ЦДІА України у Львові, фонд 19.

Мор.: Морошкин М.Я. Славянский именослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. – Спб., 1867. – 213 с.

Он.: Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. – К. : Наук. думка, 1984. – Ч. 1-2.

СУМ: Словник української мови – Т. I-XI, Київ, 1970–1980.

Тр.: Трійняк І.І. Словник українських імен. К.: Довіра, 2005.

ФМ: Францисканська метрика (1819 – 1820), рукопис, ЦДІА України у Львові, фонд 20.

Чуч.: Чучка Павло. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник.– Львів: Світ, 2005. – 700 с.

The paper analyses proto-surnames of Perehinske village in Ivano Frankivsk region. This analysis is based on sources from three historic periods: the end of the 17th century, the end of the 18th century, and the first half of the 19th century. We determine the lexical base (first names, nicknames, names based on profession and trade, place of origin or residence and so on) and entomological structure of these proto-surnames. We establish that during the studied period the selection of etymons and the etymological structure of the analyzed anthroponyms underwent significant changes. On one hand, these changes are characteristic of unstable character of hereditary names in the 17-18th centuries, on the other hand there changes help us to establish processes that lead to final formation and stabilization of modern surnames.